

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА СТУПЕНЯ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ІСТОРИЧНИХ ПАРКІВ ЧЕРКАЩИНИ

І. М. ПУШКА, кандидат сільськогосподарських наук,
А. А. БРОВДІ, доктор філософії
Уманський національний університет

Комплексна оцінка об'єктів ПЗФ державного значення на Черкащині за ключовими показниками збереженості дала змогу визначити їх потенціал для подальшої консервації, реставрації та рекреаційної спроможності. Серед досліджених пам'яток найвищий рівень цілісності продемонстрував Корсунь-Шевченківський парк (43 бали). Водночас Парк початку ХІХ ст. (29 балів) і Великобурімський (26 балів) перебувають у стані деградації. Найнижчі показники за всіма категоріями отримали Козачанський (19 балів) і Тальнівський (18 балів) парки, що свідчить про втрату основної частини їхніх історичних структурних елементів.

Ключові слова: історичні парки, дендрофлора, композиція, рівень збереженості

Постановка проблеми. Станом на 2024 р. в Україні налічувалась 121 пам'ятка національного значення, яка охоронялася державою та мала особливу історичну, культурну та наукову цінність. З-поміж них 87 об'єктів – це парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (ППСПМ) [1]. Наразі, вивчення і збереження ППСПМ у низці областей України та АР Крим, які охоплено бойовими діями не можливе. Напевне, деякі з них зруйновано або пошкоджено унаслідок воєнних дій. Тому, детальне вивчення, для збереження, цінних об'єктів ландшафтної архітектури має стратегічно важливе значення. Черкаська область налічує понад 90 об'єктів природно-заповідного фонду, серед яких ППСПМ державного та місцевого значення, парки та сквери, дендропарки й заповідні урочища [1]. Зважаючи на постійні зміни, що відбуваються в них спричинені екологічними, кліматичними, фітоценотичними, антропогенними та іншими чинниками, історичні об'єкти ландшафтної архітектури потребують науковообґрунтованого підходу до вивчення, збереження та догляду [2–4]. Тому, дослідження просторової, композиційної, ландшафтної структури, таксономічного складу дендрофлори та ступеня збереженості композиційних елементів ППСПМ є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж останніх років все більше українських дослідників вивчають можливості збереження культурної спадщини ППСПМ. Зокрема, за результатами вивчення території Кривчицького історичного парку Хмельницької області науковцями систематизовано писемні, іконографічні та ін. дослідницькі джерела, проаналізовано просторову й ландшафтну структуру парку, визначено збереженість первинних композиційних елементів. За результатами проведеної наукової роботи

обґрунтовано надання Кривчицькому парку статусу ППСПМ місцевого значення у складі природно-заповідного фонду України [5].

Важливим аспектом дослідження ППСПМ є вивчення їх дендрологічної структури. Аналізом дослідження таксономічних показників деревостану ППСПМ Тернопільщини, зокрема Раївського, Скала-Подільського, Більче-Золотецького та Вишнівецького парків загальнодержавного значення, виявлено значні порушення їх фітоценотичної, планувальної структури та санітарного стану. За результатами флористичного аналізу ППСПМ Тернопільщини виявлено 137 видів та 34 культивари, які представляють 76 родів, що відносяться до 32 родин [6–8]. Дані показники свідчать про деградацію паркових насаджень за умови відсутності догляду. Дослідження життєвого стану дендрофлори Немирівського парку Вінницької області виявили наявність 76 таксонів деревної та кушової рослинності. Дванадцять з них є віковими деревними рослинами. За результатами досліджень виявлено потребу у проведенні дендрохронологічного обстеження вікових дерев для їх заповідання [9].

Таксономічний склад насаджень парків можна описати індексами видового різноманіття. Дані інвентаризації паркових насаджень Черкащини за індексами видового різноманіття Шенона та Уїткера проведені в 2012–2015 рр. вказують на бідний таксономічний склад [10, 11]. Дослідження дендрофлори того ж регіону проведені впродовж 2020–2023 рр. показали зниження індексів видового різноманіття у порівнянні з попередніми даними, що свідчить про деградацію паркового середовища [11, 12].

При вивченні еколого-біологічних особливостей насаджень історичних ППСПМ використовують фітоценотичні методи дослідження. Встановлено, що насадження Полісся та Лісостепу України сформувалися на базі природних лісів та поділяються на три основні групи за типом створення: на місці лісів формації *Querceta roboris*, *Pineta sylvestris*, або на базі рослинності заплавлі річок. В межах парків кожної з цих груп можуть бути ділянки, які формувались на базі інтразональної рослинності (ліси формації *Alneta glutinosae*). Автори дослідження відмічають заміну садово-паркового ландшафту на лісовий та зміну таксономічного складу насаджень, особливо при неналежному догляді за парком-пам'яткою. У деяких парків-пам'яток з часом змінюється просторова структура з відкритих та напіввідкритих просторів до напіввідкритих та закритих [13].

Отже, оцінювання сучасного стану та ступеня збереженості історичних парків, які мають статус природоохоронних об'єктів державного значення вкрай важливе для вирішення системних проблем їх деградації та розроблення науковообґрунтованих підходів щодо їх бережної експлуатації та збереження.

Метою досліджень є оцінювання ступеня збереженості насаджень та об'ємно-просторової композиції історичних парків Черкащини, внесених до реєстру об'єктів природно-заповідного фонду України, як парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

Методика досліджень. Оцінювання сучасного стану та ступеня збереженості паркового середовища проводили в п'яти парках-пам'ятках загальнодержавного значення, які мають історичну цінність, а саме: Великобурімському, Козачанському, Корсунь-Шевченківському, Парку початку ХІХ ст. та Гальнівському користуючись

методиками розробленими М. Г. Курдюк, В. П. Кучерявим, Г. М. Маргайлик та Л. А. Кирильчек і удосконаленими Н. О. Олексійченко Н. В. Гатальською, які найбільш повно охоплюють показники, що характеризують збереженість історичних парків. Дослідження проводили за десятьма показниками, а саме: наявність письмової інформації щодо історії створення та розвитку об'єкта, планувальна структура, композиція рослинності та особливості просторової організації, видовий склад деревних насаджень, раритетні види та вікові дерева, архітектурні споруди (монументальні, декоративні, інженерні, утилітарні), археологічна цінність окремих ділянок, дорожньо-стежкової мережа, водойми, надгрунтовий покрив та квітникове оформлення, які оцінювали по шестибальній шкалі від 0 – повністю відсутній до 6 – повністю збережений (наявний) [14].

Результати досліджень. Кінець XVIII ст. в Україні характеризувався масовим будівництвом палацово-паркових ансамблів по всій Україні. Зокрема, у той період і виникли досліджувані ППСІМ (табл. 1).

Табл. 1. Загальна характеристика історичних ППСІМ Черкащини державного значення

Назва/дата створення	Площа, га	Оголошений заповідним [1]	План парку *
Великобурімський парк / XVIII ст.	86,5	26. 12. 1989	
Козачанський парк / XVII ст.	51,0	29. 05. 1960	
Корсунь-Шевченківський парк / XVIII ст (1782 р.)	100,4	29. 01. 1960	
Парк початку XIX ст. / XVIII – поч. XIX ст.	5,8	29. 01. 1960	
Тальнівський парк / XVIII – поч. XIX ст.	406,0	29. 01. 1960	

Примітка.* – за даними OpenStreetMap (<https://www.openstreetmap.org>)

Важливим критерієм, який визначає цінність парку є наявність інформації щодо історії створення та розвитку. Свідченням історичної цінності досліджуваних об'єктів можуть бути писемні, іконографічні та картографічні матеріали. Наявність проектної документації, світлин, гравюр, малюнків, описових документів та згадки про композицію парку у писемних творах дозволяють дослідникам зрозуміти планувальну структуру, композиційні елементи та архітектуру ідейного задуму паркового ансамблю у період створення. Найбільш повні історичні відомості планувальної структури, архітектури палацового комплексу та МАФ наявні для Корсунь-Шевченківського парку (рис. 1).

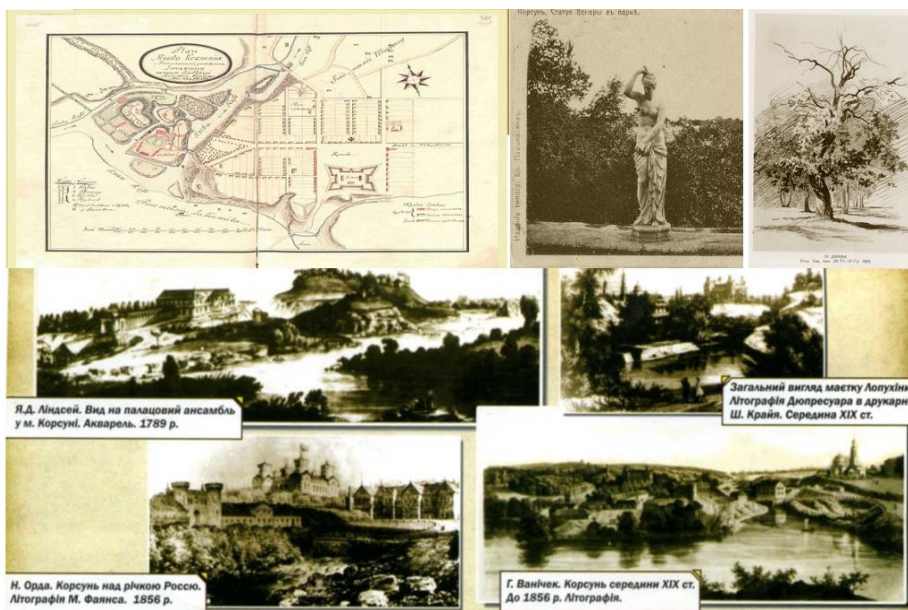

Рис. 1. Картосхема та іконографічні матеріали Корсунь-Шевченківського парку

В архівних документах наявна історична план-схема парку Початку ХІХ ст. Зокрема, відомі детальні описи Великобурімського парку та маєтку, службових приміщень та оранжереї. Усю композицію парку було створено на базі природнього ландшафту із включенням залишків давньоруського міста Римова. Архівні документи свідчать, що поблизу головного палацу було створено каштанову та горіхову алеї, «фіалкову» та «барвінкову» поляни, шпалерний фруктовий сад, тощо. Рослини було привезено з різних ботанічних садів. Особливістю паркової композиції були вікові дерев зі зрощеними стовбурами [15]. Для інших парків-пам'яток наявні писемні та фрагментами іконографічні матеріали.

Літературні джерела містять детальні описи планувальної побудови досліджуваних об'єктів. Аналіз сучасної структури парків показав, що жоден з них не заслуговує на найвищий бал. Це зумовлено частковою втратою головних композиційних осей та вузлів протягом довгого часу експлуатації, неналежного догляду, тощо. Серед вивчених пам'яток відносно високу оцінку (3 бали) отримали лише Корсунь-Шевченківський та Будищанський парки.

Із досліджуваних парків-пам'яток еталоном у питанні просторової організації та фітодизайну залишається Корсунь-Шевченківський парк. Його

рослинисть найбільш точно відображає історичний період розквіту садиби завдяки чітко структурованим насадженням.

Дослідження генезису паркових зон дозволило встановити, що в основі Тальнівського, Великобурімського, Корсунь-Шевченківського парків та парку початку ХІХ ст. лежать природні лісові масиви формації *Querceta roboris*, *Pineta sylvestris*. Згодом їх було збагачено декоративною та інтродукованою флорою. Натомість Козачанський парк першочергово проєктувався як ботанічний розсадник та сад. Однак, за видовим різноманіттям на сьогодні він є найбільш бідним з-поміж усіх досліджуваних об'єктів. У Будищанському, Козачанському та Тальнівському парку, ярусність насаджень виражена слабо, за цей показник виставлено 2 бали. Попри наявність різних типів просторів (від відкритих до закритих), їхня композиція суттєво відрізняється від первинних історичних планів, що зумовило оцінку в 1 бал (рис. 2).

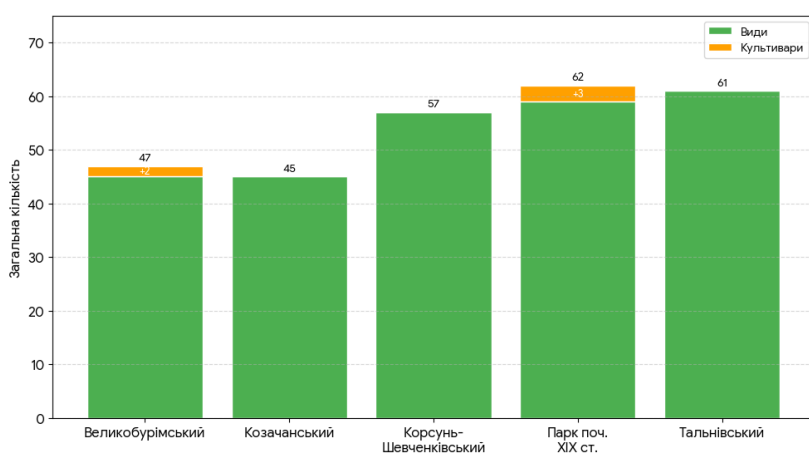

Рис. 2. Співвідношення видів та культиварів у ППСМ державного значення Черкащини

Важливим критерієм оцінювання стала наявність реліктових та вікових дерев, що мають особливу наукову вагу. У низці парків, зокрема Тальнівському та Козачанському, зафіксовано окремі старовікові екземпляри місцевих порід, а саме: *Picea abies* L., *Pinus nigra* J. F. Arnold, *Tilia cordata* Mill, *Populus alba* L., тощо та поодинокі інтродуценти, як-от сосна кримська (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*). Ці об'єкти отримали по 2 бали. У Великобурімському парку збереглися старовікові екземпляри *Larix decidua*, *Populus tremula* L. (до 200 р.), у т.ч. й осики зі зрощеними стовбурами, *Quercus robur* L. (понад 150 р.), у т.ч. й висаджений Б. Хмельницьким, *Acer saccharum* Marsh. У Корсунь-Шевченківському парку цінними є вікові дерева *Pinus sylvestris* L. (понад 200 р.), *Quercus robur* L., *Tilia cordata* Mill. *Ulmus glabra* Huds., яким понад 100 р. та реліктове дерево *Ginkgo biloba* L.

Аналіз архітектурних споруд досліджуваних ППСМ Черкащини свідчить про різний ступінь їхньої збереженості – від діючих музейних комплексів до руїн (табл. 2, рис. 4). Найкращий ступінь збереження відмічено у Корсунь-Шевченківському парку. У культурному заповіднику збереглися у гарному стані палац Лопухіних-Демидових (ХVІІІ–ХІХ ст.), Швейцарський будиночок, в'їзна брами та низка утилітарних споруд. У Тальнівському парку збережена будівля Мисливського палацу графа Шувалова у стилі французького ренесансу, проте

вона потребує внутрішньої реставрації. З утилітарних – збереглися господарські будівлі та залишки огорожі.

Табл. 2. Аналіз архітектурних споруд досліджуваних ППСІМ Черкащини

Назва парку	Монументальні споруди	Декоративні споруди	Інженерні споруди	Утилітарні споруди
Корсунь-Шевченківський	Палац Лопухіних-Демидових (збережений, неотичний стиль)	«Швейцарський будиночок», романтичні гроти, альтанки	В'їзна брама (у вигляді замку), трипрольотний міст через Рось	Манеж, каретна лазня, флігелі, господарські корпуси
Тальнівський (палац Шувалових)	Мисливський замок Шувалова (французький ренесанс, збережений)	Залишки терас, скульптурні елементи на фасадах	Залишки огорожі, система водовідведення	Господарський двір, будівлі економії (потребують ремонту)
Великобурімський (Кантакузіних)	Палац князів Кантакузіних-Сперанських (втрачений)	Залишки каштанової алеї та планування «Валка»	Гідросистема: каскад із трьох великих ставків	Старий водяний млин (руїни), майстерні, погребі
Козачанський (Голіциних)	Палац князів Голіциних (майже повністю зруйнований)	Альтанки та паркові містки (втрачені або в руїнах)	Гідросистема ставків із залишками шлюзів	Будівля колишнього флігеля (використовувалася як училище)
Парк поч. ХІХ ст. (Кам'янський)	Меморіальні стели декабристам (сучасні вкраплення)	Грот Декабристів (автентичний, ХVІІІ ст.)	«Зелений млинок» (унікальний круглий водяний млин)	«Зелений будиночок» (вцілілий флігель садиби Давидових)

Архітектурні споруди Козачанського парку, зокрема колишня садиба князів Голіциних, наразі перебуває у занедбаному стані. Палац практично зруйнований, збереглися лише окремі фрагменти стін та фундаментів. З утилітарних споруд збереглися будівля флігеля та деякі господарські споруди.

На території Великобурімського парку маєток Фролових-Багреєвих/Кантакузіних та утилітарні споруди не збереглися. Наразі, у парку Початку ХІХ ст. збереглися низка архітектурних об'єктів, а саме: грот (кінець ХVІІІ), Зелений млинок та Зелений будиночок. Нажаль, садиба Давидових не збереглася. У Великобурімському парку [15] серед археологічних та історичних пам'яток збереглися місце стоянки первісної людини, давньоруське городище 11–12 ст., будівлі 18–19 ст. Корсунь-Шевченківський парк має значну археологічну цінність, так як будувався поверх стародавніх руїн. На його території виявлено знахідки, що належать черняхівській культурі та пізнього палеоліту.

Корсунь-Шевченківський парк

Тальнівський парк

Козачанський парк

Парк початку ХІХ ст.

Рис. 4. Архітектурні споруди та МАФ ІШСІМ Черкащини державного значення

Центральна частина парку (район сучасного палацового ансамблю та прилеглих пагорбів) приховує залишки давньоруського міста, заснованого Ярославом Мудрим у 1032 р. як частина Пороської оборонної лінії. В інших парках археологічні пам'ятки відсутні.

Аналіз збереженості дорожньо-стежкової мережі у парках показує пряму залежність від сучасного статусу об'єкта: там, де діють заповідники, мережа збережена або відновлена, а у занедбаних маєтках — майже повністю поглинута лісом (рис. 5).

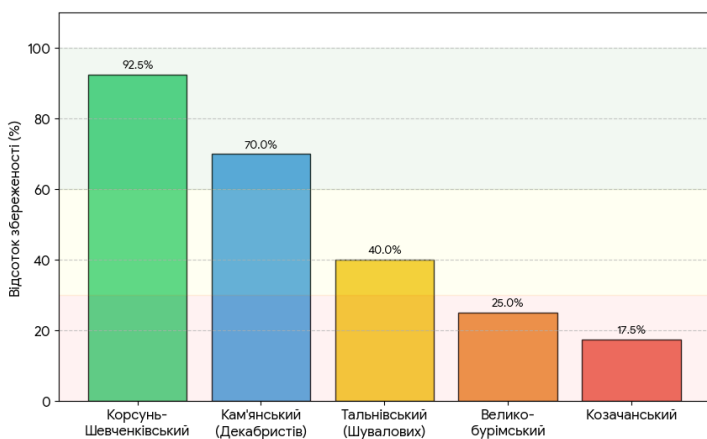

Рис. 5. Ступінь збереженості дорожньо-стежкової мережі ППСМ Черкащини, %

Крім того, характерною рисою майже всіх старовинних парків Черкащини є наявність гідрологічних об'єктів. Аналіз показує, що вони були ключовими композиційними центрами кожного проекту. Саме гідросистеми виявилися найбільш витривалими елементами ландшафту, зберігшись навіть там, де зникла архітектура. У чотирьох із п'яти досліджуваних парків річки входять у планувальну структуру. У Козачанському парку водні об'єкти представлено складною мережею невеликих ставків (табл. 3).

Табл. 3. Порівняльна таблиця стану водних об'єктів

Назва парку	Основне джерело води	Стан збереженості	Головна проблема сьогодні
Великобуріський	р. Сула	60 %	сильне замулення та заростання
Корсунь-Шевченківський	р. Рось	90 %	зміна екосистеми через гес
Козачанський	система ставків	30 %	руйнація дамб та шлюзів
Тальнівський	р. Гірський Тікич	40 %	втрата доступу до води (хаші)
Початку XIX ст.	р. Тясмин	95 %	замулення прибережної зони

У жодному з досліджуваних ППСМ квіткове оформлення не відповідає первісному проекту. Найближче до ідеї «доглянутого простору» залишаються Корсунь-Шевченківський та Парк початку XIX ст (табл. 4). Результатом комплексної оцінки ППСМ державного значення Черкащини за основними компонентами, які характеризують ступінь збереженості парку є визначення потенціалу збереження та відновлення історичних парків. Найбільш збереженим з досліджуваних об'єктів виявся Корсунь-Шевченківський парк (43 бали). Парк початку XIX ст. (29 балів) та Великобуріський парк (26 балів) знаходяться на етапі деградації.

Табл. 4. Аналіз надґрунтового покриву та квіткового оформлення ППСПМ Черкащини

Назва парку	Квіткове оформлення (сучасний стан)	Характер надґрунтового покриву	Стан історичних оранжерей / садів
Великобурімський	Відсутнє. На місці парадних клумб — дика трава та самосів	Пасовищні злаки, на схилах до ставків — зарості чагарників	Зруйновані. Шпалерні сади та теплиці Кантакузіних повністю втрачені
Корсунь-Шевченківський	Збережене частково. Сучасні клумби біля палацу та в'їзної брами	Доглянуті паркові газони та відкриті сонячні галявини	Втрачені. Декоративні теплиці XIX ст. не збереглися
Козачанський	Втрачене. Декоративні насадження на островах зникли понад 100 років тому	Густий лісовий покрив, мохи, вологолюбні трави (осока) біля води	Втрачені. Система паркових квітників на островах не простежується
Парк початку XIX ст.	Діюче. Квітники біля меморіального музею («Зеленого будиночка»)	Природне лісове різнотрав'я (пшінка, анемони, проліски)	Втрачені. Колишні оранжереї Давидових з екзотами знищено
Тальнівський	Зникле. Парадні партери біля замку Шувалових занедбані	Деградований підлісок, домінують тіншовитривалі бур'яни та плющ	Руїни. Залишки господарських садів та теплиць у занедбаному стані

Козачанський і Тальнівський парки за всіма категоріями оцінки отримали 19 та 18 балів, що свідчить про втрату більшості історичних елементів структури (рис. 5).

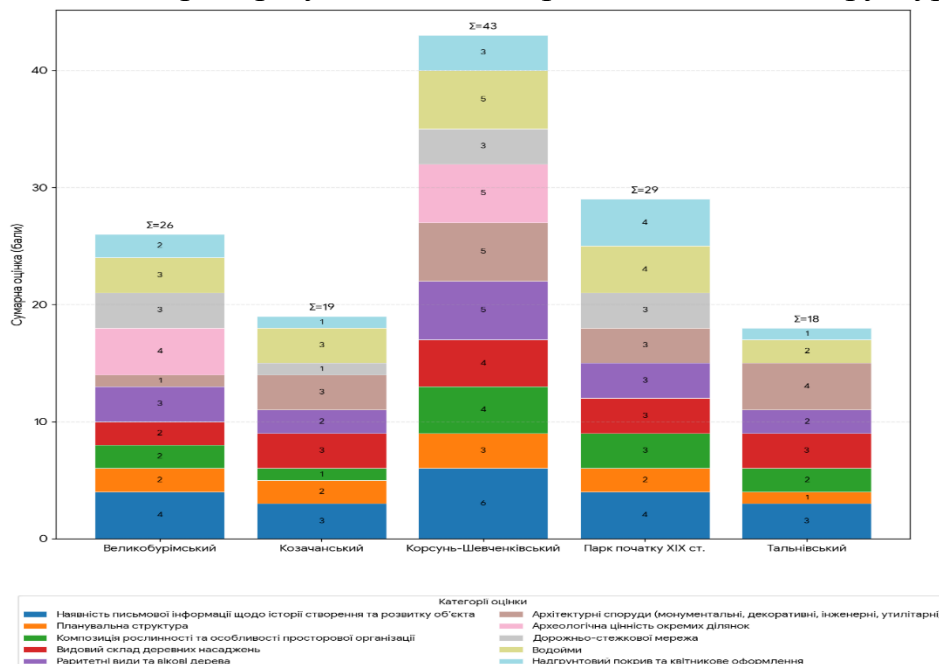

Рис. 5. Порівняльна оцінка парків-пам'яток СПМ Черкащини за компонентами

Висновки. Отже, Корсунь-Шевченківський парк має максимальні показники загальної оцінки з-поміж досліджуваних об'єктів (43 бали). Відомості про першопочатковий проєкт є повними та вичерпними, включають плани та світлини композиції. Планувальну структуру парку збережено не в повній мірі, однак композицію та видовий склад насаджень збережено добре. Комплекс має унікальні раритетні та вікові дерева, архітектурні споруди, низку археологічно цінних ділянок та добре збережені водойми. Це свідчить про те, що парк є цілісним палацово-парковим ансамблем, де природа і будівлі збережені в гармонії.

Парки Початку ХІХ ст. (29 балів) та Великобурімський (26 балів) потребують охорони та відновлення. Композиція рослинності, видовий склад насаджень та вікові дерева перебувають у занедбаному стані та отримали оцінки на рівні 2–3 балів. Для розвитку рекреаційного потенціалу та подальших наукових досліджень цих парків необхідно розробити комплекс заходів із збереження об'ємно-паросторової композиції, архітектурних елементів та інших ділянок, що представляють культурну та наукову цінність.

Для Тальнівського парку пріоритетом має стати відновлення планувальної структури, дорожно-стежкової мережі, газонного покриття та квіткового оформлення. Парк сприймаються швидше як територія біля пам'ятки архітектури, ніж як облаштована рекреаційна зона. Козачанський парк на сьогодні не має історичної цінності, однак за належного догляду має рекреаційних потенціал.

Література:

1. Природно-заповідний фонд України. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. [Електронний ресурс]. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf8-14.html> (дата звернення: 06.04.2026).
2. Пушка І. М. Оцінювання видового різноманіття та життєвого стану деревних насаджень парку "Дитячий" міста Умані. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2025. Vol. 35, № 4. С. 28–35. DOI: <https://doi.org/10.36930/40350403>.
3. Пушка І. М., Шлапак В. П. Аналіз стану паркового середовища малих міст України та шляхи його удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2024. Т. 34, № 3. С. 7–14. DOI: <https://doi.org/10.36930/40340301>.
4. Rumiankov Y. O., Porokhniava O., Hrabovyi V. et al. Preservation and optimisation of 'Dubynka' historical planting of National dendrological park 'Sofiyivka'. *Forestry ideas*. 2024. Vol. 30, № 1 (67). P. 120–138.
5. Казімірова Л. П. Кривчицький парк Хмельницької області як перспективний об'єкт природно-заповідного фонду України / Л. П. Казімірова, С. В. Ільїнський, В. В. Рибак, О. П. Матеюк. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2025. Vol. 35, № 4. С. 51–60. DOI: <https://doi.org/10.36930/40350406>.
6. Олексійченко Н. О., Підховна С. М. Ретроспективний аналіз формування парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2019. Vol. 29, № 5. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.15421/40290503>.
7. Олексійченко Н. О., Підховна С. М. Вікові дерева парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2018. Вип. 16. С. 41–49.

8. Підховна С. М., Гринюк Ю. Г., Тиманська О. Б. Вікові дерева Більче-Золотецького парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво*. 2017. Вип. 278. С. 99–104.

9. Вітенко В. А. Життєвий стан дендрофлори Немирівського парку Вінницької області / В. А. Вітенко, В. В. Гончарук, Р. В. Подзерей та ін. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2022. Vol. 32, № 6. С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.36930/40320603>.

10. Марно-Куца О. М. Сучасний стан деревно-чагарникової рослинності «Дитячого» парку в Умані. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.5. С. 242–246.

11. Коджебаш А. В., Шлапак В. П., Козаченко І. В., Парубок М. І. Аналіз складу та показники видового різноманіття дендрофлори Ватутінського міського парку та дендропарку ім. Т. Г. Шевченка м. Звенигородка. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2024. Vol. 34, № 5. С. 9–15. DOI: <https://doi.org/10.36930/40340501>.

12. Коджебаш А. В., Коджебаш А. П. Ретроспективний аналіз створення та розвитку парків ХХ століття Звенигородського району та м. Ватутіне. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2021. № 1. С. 133–139.

13. Клименко Ю. О. Еколого-біологічні основи відновлення старовинних парків Полісся та Лісостепу України : автореф. дис. ... д-ра с.-г. наук : 06.03.01. Львів, 2012. 32 с.

14. Олексійченко Н. О., Гатальська Н. В. Критерії комплексної оцінки сучасного стану та збереженості історичних парків на території Центральнопридніпровської височинної області. *Лісове і садово-паркове господарство*. 2012. Вип. 2. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/uk/article/view/9943>

15. Рева Н., Вирвикишка В. Великобурімський парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва як складова паркобудівництва в Україні. *Науковий вісник Національного музею історії України*. 2018. № 3. С. 532–538.

References:

1. Nature Reserve Fund of Ukraine. Parks-Monuments of Landscape Gardening Art. (n.d.). Retrieved April 6, 2026, from <https://pzf.land.kiev.ua/pzf8-14.html> [in Ukrainian].

2. Pushka, I. M. (2025). Assessment of species diversity and vitality of tree plantations in the “Dytyachyi” Park of the city of Uman. *Scientific Bulletin of UNFU*, 35(4), 28–35. <https://doi.org/10.36930/40350403> [in Ukrainian].

3. Pushka, I. M., & Shlapak, V. P. (2024). Analysis of the condition of the park environment of small towns of Ukraine and ways of its improvement. *Scientific Bulletin of UNFU*, 34(3), 7–14. <https://doi.org/10.36930/40340301> [in Ukrainian].

4. Rumiankov, Y. O., Porokhniava, O., Hrabovyi, V., et al. (2024). Preservation and optimisation of ‘Dubynka’ historical planting of National dendrological park ‘Sofiyivka’. *Forestry Ideas*, 30(1(67)), 120–138.

5. Kazimirova, L. P., Ilynskyi, S. V., Rybak, V. V., & Mateiuk, O. P. (2025). Kryvchytsi Park of Khmelnytskyi region as a promising object of the nature reserve fund of Ukraine. *Scientific Bulletin of UNFU*, 35(4), 51–60. <https://doi.org/10.36930/40350406> [in Ukrainian].

6. Oleksiichenko, N. O., & Pidkhovna, S. M. (2019). Retrospective analysis of the formation of parks-monuments of landscape gardening art in Ternopil region. *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(5), 17–21. <https://doi.org/10.15421/40290503> [in Ukrainian].
7. Oleksiichenko, N. O., & Pidkhovna, S. M. (2018). Ancient trees of parks-monuments of landscape gardening art in Ternopil region. *Scientific Works of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine*, 16, 41–49. [in Ukrainian].
8. Pidkhovna, S. M., Hryniuk, Y. H., & Tymanska, O. B. (2017). Ancient trees of the Bilche-Zolote Park-Monument of Landscape Gardening Art. *Scientific Bulletin of NUBiP of Ukraine. Series: Forestry and Ornamental Horticulture*, 278, 99–104. [in Ukrainian].
9. Vitenko, V. A., Honcharuk, V. V., Podzerei, R. V., et al. (2022). Vital condition of the dendroflora of Nemyriv Park in Vinnytsia region. *Scientific Bulletin of UNFU*, 32(6), 18–24. <https://doi.org/10.36930/40320603> [in Ukrainian].
10. Marno-Kutsa, O. M. (2013). Current state of woody and shrubby vegetation of the “Dytyachyi” Park in Uman. *Scientific Bulletin of UNFU*, 23(5), 242–246. [in Ukrainian].
11. Kodzhebash, A. V., Shlapak, V. P., Kozachenko, I. V., & Parubok, M. I. (2024). Analysis of composition and indicators of species diversity of dendroflora of the Vatutine city park and the Taras Shevchenko dendropark in Zvenyhorodka. *Scientific Bulletin of UNFU*, 34(5), 9–15. <https://doi.org/10.36930/40340501> [in Ukrainian].
12. Kodzhebash, A. V., & Kodzhebash, A. P. (2021). Retrospective analysis of the creation and development of 20th-century parks of Zvenyhorodka district and the city of Vatutine. *Bulletin of Uman National University of Horticulture*, 1, 133–139. [in Ukrainian].
13. Klymenko, Y. O. (2012). Ecological and biological foundations of restoration of historic parks of Polissia and Forest-Steppe of Ukraine (Extended abstract of Doctoral dissertation, specialty 06.03.01). Lviv, Ukraine. [in Ukrainian].
14. Oleksiichenko, N. O., & Hatalaska, N. V. (2012). Criteria for comprehensive assessment of the current condition and preservation of historic parks in the Central Dnieper Upland region. *Forestry and Landscape Gardening*, 2. Retrieved from <https://www.journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/uk/article/view/9943> [in Ukrainian].
15. Reva, N., & Vyrvykyshka, V. (2018). Velykoburimskyi Park as a monument of landscape gardening art as a component of park construction in Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Museum of the History of Ukraine*, 3, 532–538. [in Ukrainian].

Annotation

Pushka I. M., Brovdi A. A.

Assessment of the current state and preservation degree of Cherkasy region historical parks.

The article is devoted to a detailed analysis of the current condition and degree of preservation of five historical parks in the Cherkasy region, listed as sites of national importance within the nature conservation fund. The assessment of Velykoburimskyi, Kozachanskyi, Korsun-Shevchenkivskyi, and Talnivskyi parks, along with the Early 19th-Century Park, was conducted using methodologies that comprehensively cover

preservation indicators. These indicators were evaluated on a six-point scale, ranging from 0 (completely lost) to 6 (fully preserved). In Talnivskiyi and Kozachanskyi parks, individual ancient specimens of local species are present, including Picea abies L., Pinus nigra J.F. Arnold, Tilia cordata Mill., and Populus alba L. In Velykoburimskiyi Park, ancient specimens of Larix decidua and Populus tremula L. (up to 200 years old) have been preserved, including aspens with fused trunks, as well as Quercus robur L. (over 150 years old) – including one planted by Bohdan Khmelnytskyi – and Acer saccharum Marsh. In Korsun-Shevchenkivskiyi Park, notable specimens include mature Pinus sylvestris L. (over 200 years old), Quercus robur L., Tilia cordata Mill., and Ulmus glabra Huds. (over 100 years old), as well as the relict tree Ginkgo biloba L.

The analysis of architectural structures in the studied park monuments of landscape architecture of Cherkasy region indicates varying degrees of their preservation – from functioning museum complexes to ruins. The result of a comprehensive assessment of park monuments of landscape architecture based on the main components characterizing the degree of park preservation is the determination of their potential for conservation and restoration. Korsun-Shevchenkivskiyi Park is the best-preserved among the studied sites (scoring 43 points). The complex features unique rare and ancient trees, architectural structures, and several archaeologically significant areas. The Early 19th-Century Park (29 points) and Velykoburimskiyi Park (26 points) require protection and restoration. For these parks, it is necessary to develop a set of measures to preserve their spatial composition, architectural elements, and other areas of cultural and scientific value. For Talnivskiyi (18 points) and Kozachanskyi (19 points) parks, the priority should be the restoration of their planning structure and recreational potential.

Key words: *historic parks, dendroflora, composition, preservation level.*